

Tidsskriftoversigt 1977/78

Ved Gerd Callesen

I *Hug!* nr. 15–16, som er et særnummer om venstrebevægelsen i Skandinavien, forsøger Håkan Arvidsson at analysere »Reformismens kris« i Danmark/Norge/Sverige (s. 3–14). Han gennemgår ligheder og forskelle i »den skandinaviske arbetarrörelsens särart« (s. 3) og konkluderer, at udviklingen leder »bort från det särpräglad reformistiska och till en mera strikt borgerlig politik utan de extra garneringar som varit den skandinaviske reformismens kännemärke« (s. 15). Det er en læseværdig artikel. Niels Ole Finnemann offentliggør en længere analyse i *Socialistisk politik* nr. 8/1977 under titlen »Reformismen ved vejs ende?« (s. 19–37), hvor han også historisk forsøger at finde en begrundelse for de danske arbejderes tilslutning til reformismen, som betegnes som »et historisk rationelt valg« (s. 21). Der synes at være en ny forståelse af reformismens betydning for arbejderne på vej, muligvis mere differentieret end den tidligere fordømmelse. Ernst Dahl har kommenteret bl. a. denne artikel i *politisk revy* nr. 329 (»Socialdemokratiets principprogram 2« s. 8–9). I den sammenhæng gør også en anden opfattelse af Socialdemokratiets historiske rolle sig gældende, som det også fremgår af et andet Modtryk-tidsskrift. I *Den jyske historiker* 12/1977 offentliggøres en afhandling af Jens Christensen om »Socialdemokratiet i Danmark 1910–1930. Fra arbejderbevægelse i opposition til arbejder- og folkebevægelse ved statsmagtens ror« (219 s.). Det er en meget indforstået beskrivelse af den socialdemokratiske arbejderbevægelse, og til trods for terminologiske forskelle adskiller den sig knap nok fra f. eks. »En bygning vi rejser«s resultater. Resultatet er »I dette tidsrum (1910–1930) foregik det første afgørende gennembrud for den klassesamarbejdende udviklingsstrategi med staten som centrum, som SD mere og mere kom til at stå for. SD udviklede sig fra et overvejende oppositionelt arbejderparti . . . til et bredere og statsbærende parti« (s. 198f.). I artiklen findes en del statistisk materiale, som imidlertid ikke udnyttes fuldtud. Tidsskriftets overgang til at blive en skriftserie blev yderligere demonstreret med dette nr. Årgangens 4 numre bestod af 4 store afhandlinger og kun dem (og et særnummer). Det var således også tilfældet med nr. 11, der handler om »Imperialisme. Grundlag – Funktion – Konsekvens« af et forfatterkollektiv på 9. Afhandlingen interesserer sig især for de perifere samfund, ulandene, men kommer dog også ind på nogle af de klassiske imperialismeteorier, især deres økonomiske aspekter, uden diskussion af deres relevans for arbejderklassens handlemuligheder.

I et første særnummer af *Den jyske historiker* (sept. 1977) udgives »dokumenter til den spanske arbejderklassens og arbejderbevægelses historie 1880–1976«, som skal bruges i tilslutning til DjH 8, der var et temanummer om revolution og kontrarevolution i Spanien 1800–1976. Dokumenterne er som regel oversat fra originalerne; i de tilfælde hvor det ikke er således, er der argumenteret rimeligt for at benytte andre udgivelser – det gælder dog ikke for dokumenterne 6, 9 og 10. Der findes iøvrigt en kommenteret littera-

turfortegnelse, hvor der dog f. eks. mangler et særnummer af tidsskriftet »Information« (sept. 1936), som stort set handler om den spanske borgerkrig. Heftet har nogle gode illustrationer. I en note s. 61 opløses Socialistisk Arbejder Internationale (som mærkværdigvis kaldes Labour- og Socialist Internationalen) i slutningen af 1930'erne. Det skete først i 1940 og forøvrigt var den ikke den 2½ Internationale. Sådanne fejl er ærgerlige, fordi de er unødvendige. For nogle år siden blev der lavet en radioudsendelse med Åge Kjelsø om bl. a. hans indsats i den spanske borgerkrig. Carl Heinrich Petersen har nu bearbejdet denne beretning og fået den trykt i *Hug!* 17, »Dansk troztkist i spansk borgerkrig. Åge Kjelsø om sine oplevelser som frivillig i Den internationale Brigade 1936-1938« (s. 56-64). Det drejer sig mest om kommunisternes kontrarevolutionære fremfærd overfor alle som de udnævnte til »troztkister«. Denne beretning stemmer indholdsmæssigt godt overens med andre oppositionelle kommunisters/socialisters fra deres tid i Spanien.

I *Clarté* 6-1975 (udkommet juni 1977) offentliggøres for første gang på dansk Palmiro Togliattis indlæg på Kominterns 7. verdenskongres i 1935 - »Kan verdenskrigen forhindres?« (s. 9-74). Beklageligvis har man oversat teksten efter den norske udgave fra 1936, som har været forkortet ligesom den samtidige italienske og tyske udgave. Togliattis fuldstændige tale foreligger på italiensk i en udgave fra 1973 og på tysk i en udgave fra 1975 (VII. Kongress der Kommunistischen Internationale. Referate und Resolutionen) - det gælder iøvrigt også Piecks og Dimitrows taler på denne kongres. Det er beklageligt, at redaktionen ikke har undersøgt sagen bedre på forhånd. I tilslutning til Togliattis tale gengives resolutionerne til Piecks (s. 75-77), Dimitrows (s. 78-92) og Togliattis indlæg (s. 93-99), som tidligere har været trykt i Kommunistisk Tidsskrift. Heftet indledes med en tale af Ib Nørlund »Kommunistisk Internationales 7. verdenskongres kan fortsat give inspiration« (s. 3-8) fra 1975. *Den røde kalender* 1978 indeholder artikler af Morten Thing om »Arbejderklassen i Danmark 1914-1930« (s. 117-35) og Jørgen Bloch-Poulsen om »Arbejderklassens historie i Danmark i 1930'erne« (s. 136-50). Det var oprindeligt to foredrag, og deres opbygning er derfor forskellig. Det er oversigtsartikler, der forsøger at fremhæve de vigtigste linjer i udviklingen. Det er åbenbart ikke lykkedes at befri sig for overtroen om de faglærte arbejderes negative betydning (s. 118) eller eksterne faktoreres indflydelse (cand. politterne i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, s. 139). En udmærket forklaring på Kominterns åbne brev forfejlede analyse af situationen i Danmark findes også (s. 146f.).

politisk revy nr. 314 er et 44 s. stort særnummer om 1945 og udviklingen i årene derefter. Der er en del omfangsrige artikler om arbejderbevægelsen internationalt og ligeledes om den danske bl. a. nogle interviews. Ebbe Sønderriis har skrevet om arbejderklassens fremstød lige efter krigens ophør, som det udtrykte sig i de forholdsvis mange strejker, »Kusken og bagsmækken« og »Det røde hav« (s. 13-16). Claus Bryld har gennemført et interview med Carl Madsen om det såkaldte retsopgør - »Udrensningen skraber bun-

den« (s. 16–17,20), mens Hans Erik Avlund *Frandsen* har koncentreret sig om Socialdemokratiets politik under besættelsen og efter befrielsen, som det hedder i undertitlen til hans artikel »Fremtidens Danmark« (s. 18–20). »Enhedsforhandlingerne« i 1945 mellem Socialdemokratiet og DKP behandles af Jørgen *Bloch-Poulsen* (s. 21–22). Artiklernes stof er delvis nyt, men det man mest skal lægge mærke til er interpretationerne, som nogle af forfatterne har fremført mere udførligt andre steder. Det kan betale sig at anskaffe numret.

Historievidenskab fortsætter i nr. 12 temæt fra nr. 8 og 9 i tre artikler om arbejderbevægelsen og klassekampen under besættelsen. Mens de tidligere numre udelukkende beskæftigede sig med venstrefløjen i arbejderbevægelsen, er dette nummer lagt bredere an. Claus *Bryld* skriver om »Socialdemokratiets og DKP's politiske hovedlinier 1935–45. En oversigt« (s. 9–42). Det er en historisk artikel, der bl. a. klart gør rede for de forskellige linier, der fandtes i Socialdemokratiet, og hvornår de blev de dominerende. Det kædes sammen med udviklingen i de internationale forhold, og han når derved frem til en periodisering, som stort set bekræftes af Lone *Alstrup Sørensen* i hendes artikel om »Den danske 'krigsøkonomi' under den tyske besættelse« (s. 43–65), hvor hun argumenterer for, »at den økonomiske udvikling kun kan forstås, hvis der opereres med et skift i styrkeforholdet mellem klasserne« (s. 62). Ole *Borgå* får trykt en anden del af sit speciale, her »DKP's enheds- og folkefrontspolitik 1940–45« (s. 67–127). Det er især en organisations- og ideologihistorisk undersøgelse, som på baggrund af en rimelig forståelse af partiets position og med en del materiale når frem til rimelige resultater, selvom det sidste ord om DKP's politik i disse år næppe er sagt. *Historievidenskab* nr. 13–14 er et temanr. om Danmark og krisen i mellemkrigstiden. Af umiddelbar relevans for arbejderbevægelsens historie er Bodil Bang *Nielsens* artikel om »Socialiseringsdebatten i Socialdemokratiet fra 1918 til o. 1927« (s. 71–86). Hun inddeler diskussionen i to faser og konstaterer, at den aldrig var særlig vidtgående. Karin *Hansen* og Lars *Torpe* undersøger »'Vejen til Kanslergade' – Socialdemokratiets politik i 30'erne« (s. 87–121). De diskuterer forskellige reformismeopfattelser og fremlægger også deres egen. Det må understreges, at det er et diskussionsbidrag – et vigtigt – hvor f. eks. forholdet mellem faglig og politisk kamp i en økonomisk krisesituation ikke synes at være rigtig forstået. I arbejdsløshedstider som dengang med dårlige kampmuligheder for arbejderklassen på det faglige område, må bevægelsens tyngdepunkt naturligt være den politiske kamp. De problematiserer endelig Socialdemokratiets styrke i arbejderklassen i slutningen af 1930'erne. Det er et væsentligt træk i den seneste tid, at Socialdemokratiets rolle i dansk politik diskuteres udførligere og meget mere afemotionaliseret end tidligere. *Kritiske historikere* nr. 1/1978 har foruden to interessante diskuterende anmeldelser af Birte Brocks og Kirsten Geertsens bøger om kvindelige arbejdere en kort artikel af Hanne *Caspersen*. Den bygger på hendes speciale og behandler især »Arbejderkvindernes

oplysningsforenings« seksualpolitiske arbejde, et emne der ikke er behandlet før (»Den præventive specialeskrivning«, s. 24–32).

I *Militært Tidsskrift* 1977 findes en interessant artikel af Ole Balleby om »Friedrich Engels' opfattelse af den væbnede opstands militære strategi og taktik« (s. 89–117). Den indeholder væsentlige overvejelser fra Engels' side om proletarietets voldelige kamp, dens forberedelse og gennemførelse. Denne artikel og især en tidligere af samme forfatter i samme tidsskrifts 104. årg. (1975) om »Friedrich Engels' opfattelse af samtidens militærvæsen« (s. 148–175) viser klart den dialektiske materialismes overlegenhed. Engels' indsigt i militære forhold blev betydningsfuld, fordi han forstod at kombinere den med indsigt i udviklingens dialektik og samtidens udvikling af nye kommunikationsveje. Dertil kom hans forståelse af massernes betydning. De senere marxistiske ledere har lært meget af ham, som resultaterne af borgerkrigen i Kina og den vietnamesiske befrielseskamp viser. Ballebys artikler formidler udmærket Engels' opfattelse af de i artiklerne behandlede emner. Det understreges videre af den gennemgang af litteraturen om Marx' og Engels' beskæftigelse med militære problemer, som findes i juli/augustnummeret 1977 af tidsskriftet (s. 142–170). Balleby oversætter i denne artikel især fra to artikler af den vesttyske militærhistoriker Werner Hahlweg, som skal udgive Marx' og Engels' efterladte papirer omkring problemet. Der er åbenbart materiale nok til 2 bind, som skal udkomme i 1978 (bind 1) og senere. Hahlweg kan godt forklare Marx-Engels' forståelse af militærspørgsmål f. eks. »Det fremgår af dokumenterne, at både Marx og Engels primært har opfattet militærvæsen i alle dets afskygninger som noget samfundspolitisk og aldrig betragtet det isoleret... Med andre ord er den proletariske revolution det centrale formål i alle Marx' og Engels' militære arbejder eller studier...« (149f.). I tilslutning til Hahlwegs artikler giver Balleby en kort litteraturorientering. Ole Balleby fortsætter sin artikelserie i *Militært Tidsskrift* januar 1978 (s. 12–37), den gang om »Friedrich Engels' forestillinger vedrørende militær organisation«. Det er som de tidligere og en følgende (sammesteds marts 1978, s. 103–24) virkelig interessant læsning – »Vold og militær magtanvendelse i Karl Marx' og Friedrich Engels' politiske forestillingsverden. En oversigt« -. Det ville være mere end rimeligt, hvis disse artikler snarest blev samarbejdet til en selvstændig udgivelse.

I nr. 34 (sept. 1977) af *Kontext*, som er et temanr. om højredrejning i Danmark, skriver Palle Rasmussen et debatindlæg om »Fremskridtsarbejderen og venstrefløjen« (s. 41–68). Også andre artikler i nummeret behandler problemer i forbindelse med Fremskridtspartiet. I *Oktober* nr. 8 har Johannes Andersen skrevet en artikel om »Oppositionen i arbejderklassen i 70'erne – erfaringer fra en fremskridtsdebat« (s. 64–80), hvor han især diskuterer de lag/grupper i arbejderklassen, der har støttet Fremskridtspartiet.

Litteratur og samfund nr. 22–23 er et speciale af Kirsten Dyssel Petersen om »Dansk arbejderlitteratur 1973–76. Arbejderlitteraturens tematik, skrivemåde og formidling i 70'erne« (s. 3–160). Det teoretiske udgangspunkt er »offentlighedsteorien (som) danner mit egentlige udgangspunkt« (s. 6) og

endvidere nogle andre tyske undersøgelser om specielt arbejderlitteraturen, som har »vist sig at rumme nogle gode indfaldsvinkler« (s. 7). *Clarté* nr. 1-2/1977 har noget forsinket til 50-års-jubilæet i 1976 en bibliografi over alle endnu tilgængelige numre (der mangler vistnok kun et nummer fra 1930) af de forskellige tidsskrifter, der udkom med navnet *Clarté*. Den er udarbejdet af John Hansen og opbygget meget overskueligt i 17 grupper med en oversigt over undergrupper og med krydshenvisninger. Der er registreret ca. 840 artikler, idet dog ikke alle artikler i 17. årg. (1975-77) kunne indplaceres, fordi de først udkom efter bibliografiens afslutning (s. 1-64). Carl Erik Bay har i samme nr. skrevet en artikel om »Henri Barbusse og *Clarté*« (s. 65-80). Han ser *Clarté* som »et af de første opsamlingssteder for antiimperialistiske kræfter. I et længere perspektiv er *Clarté* et af selve knudepunkterne i mellemkrigstidens intellektuelle transformation og organisation« (s. 66).

I *häften för kritiska studier* 4/77 findes en artikel om »Økonomi og marxisme. En debat mellem marxistiske økonomer i Italien« af Bruno Amoroso og Ole Jess Olsen (s. 6-23), hvori de bl. a. giver en kort oversigt over marxismens historiske stilling i Italien og en præsentation af dens stilling i dag på vigtige områder. Heftet er iøvrigt et temanr. om Antonio Gramsci. I tidsskriftets nr. 5/77 diskuterer Erik Christensen og Nils Mortensen en afhandling af Sune Sunesson. I den sammenhæng beskæftiger de sig med den »kapitallogiske« og den »strukturalistiske« fagforeningsteori og begges svagheder - »På vej mod en marxistisk fagforeningsteori« (s. 31-46). I samme nr. har Hermann Knudsen en kort oversigt over arbejdet med »De fagkritiske rapporter« (s. 47-52), der afsluttes med en bibliografi over de væsentligste rapporter. Reinhard Lund har i *Studi organizzatori* (9. årg. 1977 nr. 2, s. 211-33) skrevet en artikel om »La centralizzazione dei Sindacati e delle associazioni imprenditoriali in Danimarca: il caso dell' industria metal-lurgica«.

Verner Bruhn har skrevet en artikel om »Ribe amts 2. valgkreds. Folketingsvalg 1848-1915«; det drejer sig om Esbjerg kreds, dvs. både by- og landkreds, som blev delt efter grundlovsændringen i 1915. Socialdemokratiet i Esbjerg blev oprettet i 1890, fra 1898 eksisterede Vestjyllands Social-Demokrat og fra 1903 opstilledes Sundbo som kandidat. Han blev dog ikke valgt før 1918 dvs. efter landkredsens udskillelse. Der meddeles en del interessante ting i den sammenhæng, f. eks. Sundbos stilleres erhverv ved de forskellige valg (*Fra Ribe Amt* 1977 XX/2 s. 456-488). I *Grenzfriedenshefte* 3/77 skriver Paul Koopmann en artikel om det tyske mindretals forhold til Socialdemokratiet hhv. til de i Socialdemokratiet organiserede tyske arbejdere. Hans konklusion er, at for så vidt de tyske arbejdere ikke tog del i mindretallets arbejde, så var det deres egen skyld - »Sozialdemokratie und deutsche Volksgruppe in Nordschleswig« (s. 146-155). I samme tidsskrift skriver Gerhard Beier om »Sozialdemokratie und Schleswig-Holstein-Frage 1864-66. Wilhelm Liebknechts unbekannte Leitartikel in der 'Osnabrücker Zeitung'« (nr. 3 og 4/1977 s. 129-46, 185-206). Det er mere et bidrag til Liebknechts politiske biografi, og som sådant også væsentligt, end et bidrag

til Slesvig-Holsten-spørgsmålet, som kun er udgangspunkt for Liebknechts (og Beiers) artikler. I en kronik i *Flensborg Avis* (4. marts 1978) skriver Anders Ture *Lindstrøm* kort om »Samfundshjælpen« fra 1920 i Danmark og Nordslesvig. Dette strejkebryderkorps var naturligvis ganske upolitisk etc., en opfattelse *Lindstrøm* knap nok deler. I *ny politik* 12/1977 skriver Carl Heinrich *Petersen* i anledning af 50-året for justitsmordet på de to amerikanske anarkister Sacco og Vanzetti om sagen og dens historiske baggrund. Det var en sag, der i sin tid vakte stor opsigt og førte til en årelang solidaritetskampagne fra arbejdere i mange lande. Mordet blev imidlertid fuldført, og først 50 år senere er de to blevet frifundet i en erklæring, der går uden om det væsentlige, at de nemlig blev myrdet som repræsentanter for de klassebevidste arbejdere, »Sacco og Vanzetti – Sagen, som ikke ville dø« (s. 26–28). I *Historiske Meddelelser om København* 1976 meddeler Henry *Stjernqvist* nogle erindringer fra barndom og studentertid. Hans far var skræddersvend og første del af erindringerne om et arbejderbarns opvækst og skolegang har interesse. *Stjernqvist* var senere bl. a. medlem af Studenter-samfundet, men fra den tid har han ikke noget væsentligt at fortælle (»Erindringer« I, s. 164–187). I 1977-bindet fortsættes erindringerne (s. 233–58) med løst og fast snak om mangt og meget. Det giver dog gode glimt, som vil kunne bruges i forskellige sammenhænge. *Bidrag. Bevidsthedssociologisk tidsskrift* nr. 7 er et temanr. om den betydelige marxistiske teoretiker Georg Lukács. Redaktionen fremhæver i sit forord, at »Bogen har ingen anden samlende idé end denne: at diskutere afgørende aspekter af den marxistiske teori og den socialistiske strategi i anledning af Georg Lukács'... og årsagen til denne diskussionsindgang er fællesoverbevisningen om Lukács' fortsatte aktualitet«. Endvidere understreges at det her drejer sig om »et arbejdshefte – ingen lærebog«. Det er rigtigt, alligevel er dette nummer nok det betydeligste bidrag til diskussionen om Lukács i bredeste forstand på et skandinavisk sprog. De 6 bidrag er af Kurt Dahl *Christiansen*: »Om højre- og venstreopportunismen som genstand og fænomen i Lukács' politiske teori fra 1918 til 1928« (s. 3–53), Flemming *Houe*: »Lukács' Hegelreception i 'Geschichte und Klassenbewusstsein'. Med særligt henblik på totalitets- og dialektikbegreberne« (s. 54–72), Stig *Dalager* og Anne-Marie *Mai*: »Lenin contra den unge Lukács. Kulturfilosofiske-/politiske divergenser og overensstemmelser« (s. 73–87), Michael Svendsen *Pedersen*: »G. Lukács: Marxist og/eller idealist?« (s. 88–108), Erik *Nielsen*: »Lukács' realisme-konception« (s. 109–155) og Henrik *Reinvaldt*: »Georg Lukács' nutidige betydning« (s. 156–64).

Bernt *Schiller* offentliggør en kort artikel om »Industrial Democracy in Scandinavia« i *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* vol. 431, maj 1977 (s. 63–73). *Schiller* beskriver kort udviklingen fra 1930'erne til 1970'erne, som gående fra konflikt over samarbejde til integration, som kan betyde at udviklingen ender i en korporativ stat. I *Skandinavisk Sbornik* bd. 12 (1967) findes en artikel af I. *Kudrina* om »Den illegale presse i Danmark under den tyske okkupation 1940–45« (s. 69–91). *Kudrina*

lægger størst vægt på den kommunistiske presse, men får dog nævnt en del andre. I bd. 16 (1971) offentliggøres A. *Jensens* artikel om »V. I. Lenin og Danmark« (s. 65–85), som også har været offentliggjort i *Tiden*. I bd. 17 (1972) gennemgår G. *Nekrasov* de »Sovjetiska arkiv och deras betydelse vid utforskningen af de rysk-skandinaviska förbindelserna på 1300–1800-talen samt vid forskningen i de skandinaviska länders och Finlands historia« (s. 272–81). Der skulle være materiale om »klasskampens historia« og »Kapitalismens uppkomst och segertåg«. *Nekrasov* foreslår offentliggørelsen af dette materiale i videst muligt omfang. Artiklerne har resumeer på et af de skandinaviske sprog.

VS Bulletin nr. 178 har på ca. 100 s. forskellige bidrag til partiets nu 10 årige historie. Der er nogle interviews med ældre arbejdere, der har holdt ud i partiet, med nogle af partiets mere eller mindre fremtrædende medlemmer og bidrag til enkelte lokalafdelingers historie samt til partiets udadvendte arbejde. Det er alt i alt et informativt skrift uden at være en parti-historie. *Kultur og klasse* 31 indeholder bl. a. et foredrag af Anker *Gemzøe* om »Arbejderkultur i Danmark 1890 til 1924« (s. 31–61). Bl. a. lægger han med forbehold vægt på arbejdererindringer og kan via dem udkrystallisere to former for adfærdsmønstre i arbejderklassen: de ufaglærtes og de faglærtes; den sidste blev den dominerende form i arbejderbevægelsen. Det bliver dog i perioden ikke en entydig dominans, der var modstridende tendenser, »arbejderbevægelsens kulturpolitik var derfor splittet og uklar« (s. 55). I *politiske arbejdstekster* nr. 11–12 diskuteres Hans Erik Avlund Frandsens artikel om Socialdemokratiet (i nr. 10) af Torben Hviid *Nielsen*, Ib *Nørlund*, Torben *Krogh*, Åge *Staghøj*, Litten *Hansen*, Mikael *Waldorf* og *Frandsen* selv. Diskussionen går især på en aktuel vurdering af Socialdemokratiet, og de politiske følger det har. Det er naturligt, at der er store forskelle i de forskellige opfattelser. Diskussionen er heller ikke afsluttet med dette hefte, som bl. a. Årbog for arbejderbevægelsens historie 7 viser. *Rød Idræt*. Tidsskrift for idræt, kultur og politik har i en serie om idrættens historie i nr. 4/1977 ladet »Arbejderidrætsbevægelsen« behandle af Peter *Simonsen* (s. 10–12, 18). Det er en kort gennemgang især af dens politiske betydning og finder en kort fortsættelse i nr. 5 af tidsskriftet.

I *Nordisk tidsskrift for politisk økonomi* nr. 5/1977 foretager Heine *Ander-sen* en analyse af »Den danske klassestruktur i mellemkrigstiden med sammenligninger med den svenske« (s. 4–27). Det er relevant materiale, der kommer frem. Det er nok det første større forsøg, der gøres for at få disse ting frem, (dog findes *Den jyske Historiker* nr. 9, der behandler omtrent samme periode), og der er således en del usikkerhed om analysens anvendelighed; det må først efterprøves i praksis, hvorvidt den kan bruges og om dens teoretiske forudsætninger er holdbare. Peter *Dencik* og Per *Kongshøj Madsen* diskuterer i samme nummer »Fagforeninger, stat og politiske konjunkturcykler« (s. 44–59). Artiklen er interessant, men dens beskrivelse af de faglige organisationers rolle i kapitalismen indeholder ikke noget egentligt nyt. Tage *Bilds* artikel i dette nr. er koncentreret om 1930'ernes »Udvik-

lingstendenser i forholdet mellem stat og arbejderklasse« (s. 60–79), dvs. de forsøg der i 1930'erne gjordes for at klare den økonomiske krise på arbejderklassens bekostning.

Anders Uhrskov har i *Økonomi og politik* 3/1977 forfattet en artikel om »Verdenskommunismen efter 1956« (s. 251–64). Det er et vidtfavnende og overfladisk forsøg på at finde frem til hovedlinjerne i verdenskommunismens udvikling og derunder udviklingen af eurokommunismen. I samme tidsskrifts nr. 4/77 skriver Søren Riishøj en artikel »Fra oktoberrevolutionen til det udviklede socialistiske samfund« (s. 341–54), som udmærker sig ved udelukkende at anvende sovjetiske kilder (tidsskrifter etc.) af nyere dato. Det giver et interessant perspektiv. På s. 366–87 i samme nr. skriver Iver Hornemann Møller om »Klassekamp og sociallovgivning«. Det er den første artikel i en serie, »hvis formål det er at give en historisk redegørelse for mulige årsagsforbindelser mellem befolkningsklassernes styrke og centrale dele af sociallovgivningen«. Det kan blive interessant også i sammenligning med DJH nr. 10. I *Erhvervshistorisk årbog* 27 (1976–77) findes et foredrag af Kristian Hvidt om »Arbejdsformidling og arbejdsløshed før 1914. En oversigt« (s. 108–118). Det er en meget kortfattet gennemgang af forskellige tendenser; omkring århundredskiftet oprettedes flere steder i Europa arbejdsformidlingskontorer, især fremmet af konservative kræfter. Det blev »begyndelsen til det 20. århundredes statsprotektionistiske politik, det, der siden blev kaldt for velfærdsstaten« (s. 116). Indtil ca. 1920 var den offentlige arbejdsformidling blevet et dominerende træk i Europa, mener Kristian Hvidt.

Historie offentliggør i nr. 1–2/1977 Tom Sindings »Dansk Arbejdsmandsforbund under storkonflikten 1925. Forspil, forløb, efterspil« (s. 71–135), vel nok en bearbejdet udgave af Sindings speciale. Det er den anden afhandling om denne konflikt, der er udkommet i løbet af kort tid. Sinding har imidlertid fundet nyt materiale, som giver ham mulighed for at vurdere konfliktens forløb og resultat anderledes end hidtil. Der er dog også teoretisk-metodiske forskelle til tidligere fremstillinger. Bent Jensens »Oktoberrevolutionen og danske erhvervsinteresser i Rusland. Vareudvekslingsbestræbelser og motiver herfor i perioden indtil den økonomiske blokade af Sovjetrusland (1917–1918)« i *Historie X* (1972–74) s. 185–242 har kun mindre betydning for arbejderbevægelsens historie (se dog s. 234), men har naturligvis nogen betydning for den almene politik overfor SU og revolutionære kræfter i arbejderklassen. Den som den første større danske strejke opklarede tømmerstrejke i 1794 er nu undersøgt på en anden led af Jens Chr. Manniche (sammesteds s. 525–61). Han forsøger især at beskrive reaktionerne på konflikten og benytter retsmaterialet til at undersøge de strejkende tømmeres vendes forhold. Det giver en del interessante resultater. Strejken var meget omfattende, men havde ingen politiske implikationer til trods for at nogle var opmærksomme på sådanne muligheder.

Flemming Hemmersam skriver i *Unifol* 1977 en større afhandling om »Arbejderfolklore/Arbejderkultur« (s. 45–101). Som den omfangsrige litte-

raturliste viser, indgår der mange aspekter i hans diskussion af emnet. Han lægger stor vægt på dialektikken mellem de forskellige kulturelementer og artiklen indeholder væsentlige ting. Han peger bl. a. på problemet med de forskellige fags traditioner (s. 47ff.), som er hæmmende for en virkelig forståelse af arbejderkulturen. Men han formår desværre heller ikke selv at overvinde sit eget fags grænser. Det mindsker imidlertid ikke betydningen af de ting, han behandler, og artiklen viser under alle omstændigheder, at folkemindevidenskaben ikke nødvendigvis for 27. gang behøver at behandle ringridningens udvikling i Ballerup-Måløv og omegn, men kan behandle mere centrale emner på en relevant måde.

Carl Erik Andersen, Jørgen Burchardt og Flemming Mikkelsen har i *Industrialismens bygninger og boliger* nr. 2/1977 fået offentliggjort en artikel om »Arbejdererindringer« (s. 21–30), hvor de vil orientere om de forskellige arbejdererindringsindsamlinger, om nogle nyere metodiske overvejelser over emnet og om hvad der sker omkring studiet af arbejdererindringer. De lægger op til et omfattende arbejde, bl. a. nyindsamlinger og registrering af det forhåndenværende stof, så det værdifulde materiale, som arbejdererindringerne er, kan bruges.

I Oktober 9 (1978) undersøger Hanne Rasmussen og Ane Olesen »Folkefrontspolitikken i Europa – eurokommunismens historiske rødder« (s. 5–37). Det er en ikke uinteressant politisk-historisk analyse; der er dog ikke noget overraskende nyt i deres artikel; det er måske kun en fordel. Niels Senius Clausen har i *Fortid og Nutid* 1978/3 skrevet en meget nyttig oversigt over »Forskning i dansk arbejderbevægelses historie 1967–1977 – en oversigt« (s. 391–409). Det er indledningsvis en kort orientering om stillingen før 1967 og de derefter følgende diskussioner og om forskningscentre. Den største del er en omfangsrig kommenteret oversigt over de vigtigste forskningsresultater inklusive en del utrykte afhandlinger. I *Kritiske Historikere* 2/1978 skriver Karl Christian Lammers om »Komintern og fascismen. Skitse til en analyse af den Kommunistiske Internationales politik overfor fascismen 1922–1933/35« (s. 4–33). Han fremhæver fascisme-forskningens aktualitet, men afviser korrekt at overføre de datidige fascismeteorier ureflekteret. Endvidere understreger han stærkt, at denne artikel er en skitse. Den er nok en diskussion værd. I samme nr. skriver Claus Bryld en anmeldelse i hvilken han fremlægger nogle vigtige principielle overvejelser om historieskrivningen om arbejderbevægelsen og dens nuværende stadi, »Besættelse og befrielse« s. 57–67.

I *Skandinavisk Sbornik* bd. XXII (1977) offentliggøres en artikel af J. Kudrina, G. Pirogov, V. Holodkovskij og O. Tjernysjeva, der behandler »Den Store Socialistiske Oktoberrevolutionen och arbetarrörelsen i Norden« (s. 5–28); »I artiklen har man försökt skildra särdrag i arbetarrörelsens utveckling i Sverige, Norge, Danmark och Finland under den revolutionära entusiasmen 1917–1918« (fra det svenske resumé s. 28). *Meddelelser fra Rigsbibliotekaren* indeholder i nr. 2/1977 en artikel af Steen Bille Larsen om »Kilder til arbejderbevægelsens historie i småtryksafdelingen« (s. 8–16).

Det er en oversigt over, hvad man kan finde i denne småtryksafdeling, og det er meget og værdifuldt materiale. Som særnummer af *Litteratur og samfund* er udkommet Jens Peter Østerby Petersens og Jens Skovholms speciale i dansk om »Arbejderne og krisen. Forholdet mellem AOF's arbejderuddannelse, reformismen og arbejderbevidstheden i 30'erne«. Det er en meget relevant opgave at få AOF undersøgt i denne periode i sammenhæng med den socialdemokratiske arbejderbevægelses øvrige udvikling. Det kunne give centrale oplysninger om, hvilke teoretiske/ideologiske indflydelser der gjorde sig gældende i denne overgangsperiode – eller dog ønskedes fremmet fra ledelsens side. Afhandlingen indeholder nyttigt materiale, men kan ikke være det sidste, der bliver skrevet om emnet. En ny afhandling burde f. eks. også inddrage AOF-tidsskriftet »Kultur-Fronten«.

I *DDR-Revy. Tidsskrift fra den Tyske Demokratiske Republik* 5/1978 meddeler en tidligere emigrant, Max Spangenberg, nogle erindringer fra den tyske, kommunistiske modstandsgruppes aktivitet i perioden 1940–1945. Han fremhæver især samarbejdet med den danske antifascistiske og borgerlige modstandsbevægelse, uden hvilket gruppen næppe havde kunnet opnå noget. Imidlertid betød gruppens arbejde også, at danske modstandsfolk kunne få nytte af antifascister i den nazistiske hær. Det var »et uforglemmeligt eksempel på international solidaritet« (s. 42). Også udover det har gruppens arbejde åbenbart haft betydning, idet »Kopenhagener Soldatenzeit-schrift« måtte advare mod dens arbejde – »Solidariteten glemmer vi aldrig. Danske og tyske modstandsfolk kæmpede side om side« (s. 42–45).

Alfred Jensen har i det sovjetiske historiske tidsskrift *Voprosy Istorii* nr. 11, 1977 (s. 53–61) skrevet en artikel om »Oktjabr'skaja revolucija i Danija« om den russiske oktoberrevolutions betydning især for den danske arbejderklasse. Artiklen dækker vist hele perioden op til 1977.

I *Marxistisk Antropologi* nr. 2–3/1977 analyserer Ole Høiris »Kolonialismeteorologi og imperialismeteorologi. En oversigt over debatten i perioden 1883 til 1915« (s. 77–135). Det er en gennemgang af en del diskussionsindlæg i tidsskrifterne »Die neue Zeit« og »Sozialistische Monatshefte«, det sidste var den socialdemokratiske højrefløjs organ. Høiris inddeler perioden i to hovedafsnit med skillelinjen omkring 1900. I den første periode udvikledes en forståelse af kolonispørgsmålet og den afsluttedes med en begyndende diskussion af imperialismen. I den anden periode udskilte sig en tydelig højrefløj, der ubetinget gik ind for en modificeret (civilisatorisk) kolonialisme. Høiris koncentrerer sig om debatten i de to tidsskrifter for at give baggrunden for de senere imperialismeteorier. Det er også lykkedes, selvom han langtfra har (kunnet) inddrage hele stoffet, der er artikler af f. eks. Parvus, Radek, Pannekoek og andre, som hører med i denne sammenhæng. Selvom præsentationen af kilderne utvivlsomt er af stor nytte – og de mange citater giver et godt indblik – er det rigtigt, at »referatet har haft en meget overfladisk karakter« (s. 130). Der kan arbejdes meget med sagen endnu, og her burde også de analyser af imperialismediskussionen, som er udkommet i de senere år, inddrages. – Det benyttede materiale – de

to tyske tidsskrifter – viser iøvrigt noget om den internationale diskussionsammenhæng, der fandtes i arbejderbevægelsen. Alt i alt kan artiklen godt bruges. Den har sammenhæng med flere artikler i tidligere numre af Marxistisk antropologi.

I *Kurasje* nr. 17 skriver Nils *Bredsdorff*/Jens *Brinch*/Leif *Hansen* om »Indkomstpolitik og kapitalakkumulation i Danmark« (s. 5–54). I artiklen kommer de ind på et centralt forhold for den danske arbejderbevægelse, nemlig den meget tidlige udvikling af et fagretsligt system (»retliggørelsen af klassekampen«, s. 24) og nogle af dets konsekvenser. Nr. 336 af *politisk revy* er et omfangsrigt særnummer om især den tyske revolution i 1918, dens forudsætninger i arbejderbevægelsen og dens betydning for Weimarrepublikkens udvikling. Disse afsnit indeholder bl. a. oversættelser af vigtige dokumenter af bl. a. Luxemburg, Ernst Däumig, Wilhelm Koenen, Richard Müller, Karl Radek. I det sidste afsnit behandles udviklingen i de 3 skandinaviske lande, Italien og Ungarn. Nummeret er gennemillustreret med et godt billedmateriale. Redaktionen har bestemt sig for dette emne, fordi bag denne mislykkede revolution »gemmer der sig konturerne af en anden type revolutionær bevægelse end den russiske. I den vesteuropæiske arbejderklassens tabte og i vidt omfang glemte revolutionsforsøg ligger der i kimform erfaringer og teorier af lige så stor interesse for den revolutionære venstrefløj i dag som i den sejrriige omvæltning i Rusland« (s. 3). Artiklerne er skrevet af Klaus *Schulz*, Karl Christian *Lammers*, Flemming *Mortensen*, Hans Chr. *Petersen*, Just *Justesen*, Morten *Thing*, Håkon *Arvidsson*, Einar A. *Terjesen*, Jørgen *Stender Clausen* og Niels *Frølich*.

»Kriser skal ikke tilsløres – heller ikke de historiske« hedder en artikel af Erik *Strange Petersen* i nr. 7/1978 af *ny politik* (s. 24–28). Han beskæftiger sig i den med Socialdemokratiets 2. kongres (Købmagergadekongressen) i 1877. Det er et delresultat af hans forskning i det tidlige socialdemokrati. Det er den første udførlige beskrivelse af Købmagergadekongressen og de politiske og organisatoriske modsætninger, der blev åbenlyse på den. Modsætningerne førte sammen med den økonomiske krise bevægelsen til sammenbruddets rand.

Pressens årbog 1978 indeholder en del artikler af interesse – de er dog præget af denne årbogs specielle politiske standpunkt, som er blevet mere udpræget med årene. To af redaktørerne, Erik *Lund* og Niels *Thomsen*, har skrevet om »Kampen om Det Berlingske Hus« (s. 9–38). Den tilsigtede værdifrihed kommer nødvendigvis til at føre til en uvillet tendensiositet, hvilket forhindrer »en fremstilling af problemer, parter og begivenheder« (undertitel) i at blive mere end et partsindlæg. Det forhindrer ikke artiklen i at være interessant, mere p.g.a. det den siger om borgerlige videnskabsmænds fremstillinger af en arbejdskonflikt, end om konflikten egentlige indhold og betydning. F. eks. »Fra bladstandsningernes første dage, men navnlig under de voldelige uroligheder sidst i april, blev demonstrationsaktiviteter iscenesat og mangedoblet i omfang og mediegenklang gennem or-

ganiseret indsats fra venstreorienterede grupper som studerende ved Roskilde Universitetscenter, studenterrådsaktivister fra hele landet og den kommunistiske fagopposition, herunder det københavnske formandsinitiativ«. (s. 15). Dan *Larsens* »Fem faser for folketinget i arbejdskampen om Berlingske« (s. 39–56) adskiller sig i politisk henseende næppe fra Lund/Thomsens artikel. Det overrasker derfor heller ikke så meget, at Marion *Marzolf* i en artikel om »Den dansksprogede presse i USA« (s. 316–328) end ikke nævner, at der har eksisteret en ret udbredt arbejderpresse der. Alligevel har hendes artikel en vis interesse, idet hun hovedsagelig beskæftiger sig med Sofus Nebles »Den danske Pioneer«, en avis der omkring 1. verdenskrig med et oplag på knap 40.000 var et af de største dansksprogede dagblade. Det var også et blad, der blev forbudt i Danmark af den reaktionære regering og f. eks. støttede arbejderne energisk i storkonflikten i 1899. I øvrigt er artiklen intenderet som »en studie i assimilation«, som undertitlen lyder. Steen *Tandrup* har på grundlag af sit speciale skrevet om »den jyske socialdemokratiske presse 1959–1974« (s. 97–115), d. v. s. om lukningen af de selvstændige socialdemokratiske aviser. Han mener, at der er flere årsager til denne lukning, men at årsagen til, at det blev »Aktuelt«, der blev opretholdt og ikke de jyske blade – som lokalt kunne have betydet mere end Aktuelt i rigsmålestok – var, at man i A-pressens ledelse ønskede at have en landsavis, som man også ville understøtte, mens lokalaviserne stort set skulle kunne hvile i sig selv. Desuden havde man foretaget en del kostbare fejludstillinger. Artiklen er i øvrigt ikke særlig kritisk.

Den jyske historiker 13 er et temanr. om »Forskning i dansk arbejderklassens og arbejderbevægelses historie«. Heftet består af tre artikler, hvoraf den ene dog er en »Kommenteret bibliografi til den danske arbejderklassens og –bevægelses historie« af Jens *Christensen* (s. 139–236). Bibliografien er på ca. 600 numre, og der er »lagt vægt på at tage al væsentlig forskning med samt det, jeg opfatter som det bedste inden for den omfattende litteratur, der stammer fra organisationerne selv« (s. 139). Det kan hurtigt konstateres, at ikke al væsentlig forskning er med, desuden er der en del mindre fejl. Bibliografien har dog værdi som indføring i en del af den vigtigste litteratur. Et forfatterkollektiv af kvindelige historikere har skrevet om »Arbejderkvinder og uligeløn« (s. 5–75). »Artiklen skal altså udelukkende forstås som en introduktion til gruppen og det endelige arbejde, der endnu ligger forude, nemlig fremstillingen af de kvindelige arbejderes faktiske historie« (s. 10). Med udgangspunkt i uligelønnen fremstilles væsentlige træk af arbejderkvindernes historie 1870–1900. Det fremhæves, at der er et dialektisk forhold mellem arbejds- og familieliv. Artiklen er godt illustreret og har en ret udførlig bibliografi. Niels *Christensen*, Lars *Juhl* og Ole *Marquardt* har skrevet en artikel, som de kalder »Enhed og modsætninger i arbejderklassen. Begrebet 'Arbejderklassens erfaringer' og dets politiske konsekvenser« (s. 77–138). Det kunne der være kommet noget interessant ud af.

Afsluttet 31. aug. 1978

Det beklages, hvis artikler, der burde have været med i denne oversigt, mangler. Men i de senere år er det blevet svært at følge med i de mange tidsskrifter, der indeholder hhv. kan indeholde relevante artikler. Det er årsagen til, at der i denne og tidligere oversigter er blevet gjort opmærksom på artikler, der burde have stået i endnu tidligere oversigter. Det er derfor vigtigt, at læserne indsender oplysninger eller endnu bedre særtryk/kopier af artikler, der burde omtales, til forfatteren på Arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv, Rejsbygade 1, 1759 København V – det gælder også for ældre artikler, d. v. s fra 1968 og fremefter.

Selskabet til forskning i arbejderbevægelsens historie

blev stiftet den 4. december 1970.

Selskabets formål er at inspirere til og befordre studiet af arbejderbevægelsens historie. Desuden er det selskabets opgave af fungere som forum for forskere, der arbejder videnskabeligt med den danske og den internationale arbejderbevægelses historie og som formidler af denne forsknings resultater.

Selskabet udgiver en *årbog* og et *tidsskrift* samt en *skriftserie* indeholdende hidtil utrykte afhandlinger, oversættelser m.m. Til brug ved undervisningen på forskellige niveauer udgives *kildehæfter*. Endelig arrangerer selskabet årligt et seminar, hvor forskningsproblemer diskuteres.

Selskabet ledes af en bestyrelse på syv medlemmer, der vælges på en årlig generalforsamling. Enhver der tilslutter sig dets formål, kan optages som medlem. Kontingentet er for tiden fastsat til 90 kr. årligt. For dette beløb modtager medlemmerne: *årbogen*, *tidsskriftet* (2 numre), *andre udgivelser til favørpris* samt tilbud om deltagelse i *seminarer*, *foredrag* og *møder*.

SFAH

Rejsbygade 1, 1759 København V.
Giro 6 18 04 50